

Anabel Lajon

U NARUČJU BOGINJE

Preveo Vladan Stojanović

 izdavaštvo
vulkan

Beograd, 2013.

*Brajantu,
čuvaru moje samoće*

Kad devojčica odraste, treba da se uda za Nikanora; ako joj se nešto desi (neka nas nebesa štite od svih zala) pre venčanja ili u braku, ali pre no što bude dece, Nikanor će imati svu vlast, kako u pogledu deteta, tako i u pogledu svega ostalog. Upravljaće svime na način dostojan i njega i nas.

– Iz Aristotelovog testamenta

LIKOVİ

ARISTOTELOVO DOMAĆINSTVO

Pitija, *zvana Pito, Aristotelova kći, rođena u braku
s preminulom suprugom, koja se takođe zvala Pitija*

Aristotel, *filozof*

Herpilida, *Aristotelova naložnica, bivša sluškinja*

Nikomah, *zvani Niko, Aristotelov i Herpilidin sin*

Tiho, *Aristotelov rob*

Jason, *zvani Mirmeks, Aristotelov siromašni rođak
i usvojeni sin*

Pirej, *Aristotelov rob*

Simon, *Aristotelov sluga, slobodnjak*

Tala, *Aristotelova sluškinja, slobodnjakinja*

Ambraka, *Aristotelova robinja*

Olimpije, *Aristotelov rob*

Lepa, *kći Olimpija, Aristotelovog roba*

Filo, *Aristotelov rob*

U ATINI

Akakije, *Aristotelov suparnik i gost na njegovim simpozijumima*

Krij, *upravitelj grada i gost na Aristotelovim simpozijumima*

Geana, *Pitijina prijateljica*

Teofrast, *Aristotelov naslednik na mestu upravnika Liceja*

U HALKIDI

Taul, zapovednik makedonske vojne postaje

Plije, sudija

Glikera, udovica

Eufranor, konjički starešina

Demetrije, Eufranorov rob

Atinina sveštenica

Artemidina sveštenica

Meda, **Obola**, **Afrodizija**, **Glikerine** „kćeri“

Klio, babica

Kandaul, uzgajivač pasa

Dionis, bog

Nikanor, Pitijin rođak

I

Kad sam ga prvi put pitala da ponesem nož u hram, tata mi je rekao da ne mogu, zato što smo Makedonci. U Atini moram da budem rođena Atinjanka da bih smela da nosim korpu s nožem na čelu žrtvene procesije. Atinjani znaju da budu gnusno nadmeni, iako je prošlo toliko godina otkad je naša vojska porazila njihovu.

„Hoću da gledam procesiju“, rekla sam u uzrastu od sedam leta. „Ko nosi korpu, sve može da vidi s najboljeg mesta.“

„Znam, slatkišu.“

Sledećeg jutra me je poveo na pijacu. Gomila se s poštovanjem razmicala pred njim. Moj tata je slavan iako je Makedonac. „Koje ćeš?“, pitao me je.

Polako sam birala. Bilo je kasno proleće, vreme za podmladak. Seljaci su isterali mnogo teladi, prasića i kokošaka na pijacu. Svi su pričali o vojsci i njenom povratku. Nadali su se da ih neće dugo čekati, pošto su Persijanci poraženi, a njihov kralj u bekstvu. Pošli smo kući kad sam odabrala belo jagnje, koje je plakalo za majkom. Vukla sam ga za uzicu. U dvorištu smo spremili sudove, krpe i tatin pribor.

„Kasnije će ti biti žao“, oklevajući će tata. „Tuga je prirodno osećanje.“

„Zašto bih tugovala?“

Čučao je na petama i razmišljao o mom pitanju. Češkao se prstom po čelu. Posmatrao me je tužnim sivim očima. „Zato što je tako slatko“, konačno je prozborio.

Zgrabio je jagnje za gušu. Izbečilo se i zakolotalo očima. Dahtalo je i isplazilo posiveli jezik. Pomilovala sam ga po glavi da bih ga smirila. Stisnuo ga je za vilice. Spustila sam ručicu, preko njegove krupne šake. Zarezali smo grlo, duboko i brzo. Kad je iskrvarilo u lavor, otac me je pitao odakle bih htela da počnem.

„Noge nam najviše smetaju!“, rekla sam. Od njih smo i počeli.

„Šta da radim s tobom?“, reče tata, usred sečenja. Gledao je moje krvave ruke i lice. Otkinuli smo nogu. Ljuljala sam je držeći je za tetivu. On je nežno stiskao očnu jabučicu između dva prsta.

Izmenjali smo osmehe.

„Devojčica s pametnim prstima“, reče Herpilida iz kolo-nade ispred kuhinje. Premestila je uspavanog Nika – svog sina, a mog polubrata – na bok, da bi pomerila sofu na sunce. Sećam se njegovog rođenja, iako Herpilida tvrdi da sam bila suviše mala. Sećam se njegovog naboranog lica i kako me je stiskao za prst. Sećam se da sam ga često ljubila i plakala kad i on. Naslonila bih se na Herpilidino koleno i raskrilila haljinu, da bih dojila lutku. Naslanjala sam Lepoglavu na moju tačkastu bradavicu, dok je ona dojila Nika. Jednom rukom me je milovala po glavi. Bila sam njena kći od svoje četvrte godine.

„Podsetiću te na ovo, kad mi sledeći put budeš rekla da si previše trapava da bi tkala“, rekla mi je.

Bacila sam malo mesa u činiju. Krv mi je poprskala haljinu.

„Eh, štrokavo dete“, prekorila me je. „Ko će se takvom oženiti?“

„Neko od mojih učenika“, bez oklevanja će tata. „Udaće se kad dođe vreme. Ne brini.“

Ljudi iz čitavog sveta dolazili su u Licej, tatinu atinsku školu. Kraljevi su slali svoje sinove. I naš Aleksandar je bio tatin učenik. Neki od njih bili su dovoljno imućni da zadovolje Herpilidu. Tata je bio siguran da će shvatiti koliko vredim.

„A šta je to tako vredno kod nje?“, ljutito će Herpilida. Nehajno sam razmazivala krv po jagnječem runu, od kog je htela da načini tuniku. Tražila je vodu da bi ga odmah potopila. Niko je dramatično uzdahnuo u snu i mahnuo punačkom ručicom.

Tata se oslonio na pete, razmišljajući. Izbečila sam se na Herpilidu, koja mi je uzvratila istom merom. Čušnula je Nika pod ruku. Ponovo je uzdahnuo, ovog puta tiše.

„Zanimljivo je“, progovorio je otac gledajući Nika, „što lice deteta odražava lice roditelja. Možda im i umovi slično rade? Ako su oba roditelja pametna, njihovo dete...“

Herpilida je zlovoljno zafrktala.

„U tom slučaju bi se moglo očekivati da će filozof podstaći njena zanimanja...“

Herpilida je zevnula.

„Ili da ih bar neće suzbijati.“

„Neću da se udam“, rekla sam. Obično sam se zadovoljavala slušanjem njihovog razgovora, ali ovog puta nisam mogla da odolim.

„Naravno da nećeš, leblebijo malena“, hitro će Herpilida. „Još si ti moja bebica.“

„Nećeš se skoro udati“, dodao je tata. Misle da sam uplašena. Hoće da me smire. „Godine i godine će proći do tada. Devojke se danas prerano udaju. Trebalo bi da se ugledamo na Spartance. Udaćeš se tek sa sedamnaest-osamnaest leta. Telo pre braka mora u potpunosti da se razvije.“

„Neću da se udam!“, ponovila sam vedrijim tonom. „Mogu li da zadržim lobanju?“

„Skuvaćemo je i očistiti od mesa“, reče tata. „A šta ćeš raditi ako se ne udaš?“

„Biću učitelj, kao ti.“

Tata i Herpilida su se složili da je to hvale vredna želja.

Tiho, naš krupni rob, doneo je vodu koju je Herpilida tražila. Pozdravila sam ga osmehom. Klimnuo mi je glavom. On mi je najdraži. Proletos me je naučio kako da isisam meso iz dagnje. Herpilida ga je ukorila zbog toga. Shvatio je da devojčice u izvesnom uzrastu moraju da prestanu da se druže s robovima. Nije bila okrutna prema njemu. I ona je bila sluškinja dok je tata nije odabrao, nakon smrti moje mame. Prema meni je bila najstroža. Silno me je volela pa me je neprestano opominjala zbog ponašanja, izgleda i reči.

Setila sam se vlažnog, slasnog i slankastog mesa dagnji i kradom liznula krv zaklanog jagnjeta. Bila je još topla.

„Tata je čitav dan odsustvovao iz škole zbog tebe“, rekla mi je Herpilida tog popodneva, dok je seckala meso koje smo joj doneli. Nije bila nezadovoljna. Uveče će prirediti gozbu,

a danima ćemo jesti bogatu čorbu. „Pretpostavljam da ćeš zadržati kosti?“

„Kosti su divna zagonetka“, kaže tata. Kad god sam se njima bavila, nedeljama mi nije bilo dosadno. Tata zna da se dosađujem. I Herpilida to zna, ali njeni lekovi za tu boljku – vez i tkanje – nisu tako zanimljivi kao očevi.

Tata je došao da me uspava. „Je li sve u redu, slatkišu?“

Pitala sam ga može li da mi napravi ptičicu.

„Naravno.“ Seo je pored mene. „Napraviću goluba.“

„I deveriku.“

„Sipu?“

„Zmiju!“

„O, zmiju“, reče tata. „Volim da pravim zmiju. Znaš li da u Persiji postoje zmije debele kao čovečja noga?“

„Da li žive na tlu ili u vodi?“

Ćaskali smo dok Herpilida nije proturila glavu kroz dovratnik i rekla tati da moram da spavam da bih bila lepa.

Nasmejali su se kad sam upitala: „Zašto?“

Zastao je na vratima. „Ono što smo danas uradili...“, rekao je. „Čak i da ti je bilo dozvoljeno da uđeš u svetište s nožem, ono ne bi bilo mesto za krvavo sečivo. Razumeš li?“

„Zašto?“

Usne su mu se zgrčile. „A šta ti misliš?“

Zatvorila sam oči i zamislila hram, tišinu, polumrak, duge stubove svetlosti pune uskovitlanih čestica prašine, gomile ponuda, treperavi plamen, miris začina, sveštenika, uzvišenog i imponantnog u svojoj haljini, kameno lice boga u svetištu i tankonogo jagnje pod stopalima statue.

„Herpilida će ti uvek dozvoliti da koristiš kuhinju“, čula sam očev glas izdaleka. Nisam otvarala oči. Smrt jagnjeta u svetilištu izaziva ekstazu. Kosti i krv tamo ne služe za proučavanje, već su tajna koja ne traži razrešenje. Razmišljala sam o žalosti o kojoj je tata govorio. Osećala sam kako me ispunjava, ali nisam žalila za jagnjetom. Žalila sam bogove. Šta su pomislili kad smo danas rasporili životinju bez njih? Da ih uopšte nismo pozvali? Zamišljala sam velika i prekrasna lica, iskrivljena od tuge. Ta devojčica, ona tamo, zar nas ona ne voli? Šta ćemo s njom?

„Rasplakala se“, čula sam Herpilidu. „O grozni čoveče! Šta si joj opet uradio?“

Neko mi je prišao s lampom.

„Otvori oči, Pito“, reče tata. Nisam ih otvarala. Posmatrala sam crvenu i premreženu unutrašnju stranu kapaka. „Da li ti to plačeš?“

„Spavam.“

Dobila sam poljubac u oba obraza. Osetila sam tatine brkove i Herpilidin slatki vonj. Ostala je kad je otišao. Sela je na postelju pored mene. „Ne moraš da mu pomažeš ako te toliko potresa“, rekla je.

„Ali želim to da radim.“

„Znam.“

Otvorila sam oči.

„Ko te voli?“, rekla je.

„Ti.“

Utulila je lampu, ali nije ustala s kreveta. Čutke smo se dele u mraku.

„Siroti bogovi“, rekla sam. Zarila sam lice u njeno krilo i zaplakala.

Herpilida se mrštila na tatin posao, učenike i mesečne simpozijume koje je priređivao u najvećoj odaji. Posećivali su ga kolege, učenici, političari, umetnici, diplomate, sudije i sveštenici. Bili su na glasu u čitavom gradu.

Ovog meseca raspravljaće o vrlini. „Vrlina! Ni manje ni više!“, gundala je Herpilida. „Većina gostiju su obični čankolisci! Hoćeš li da uzmeš ovo, bebice? Ispustiću ih!“

U kuhinji smo. Vratile smo se s pijace. Prihvatila sam paket pčelinjeg saća. Spustila sam ga na sto da bih se lakše oslobodila ostalih stvari. Naglo sam porasla. Za dlaku sam viša od nje, ali još nisam sazrela. Grudi su mi ravne kao u dečaka. Provešćemo dan u kuhinji s robovima. Uveče ćemo obući najbolju odeću, poješćemo malo od onoga što ćemo poslužiti muškarcima i smerno tkati. Kroz zidove će dopirati njihovi prigušeni glasovi. Pokatkad će biti jači zbog žešće rasprave ili smeha. Herpilida će neprestano torokati. Ućutkavaću je da bih mogla da ih slušam. U neko doba će prisloniti prst na usta. Izvešće me u hodnik, da ih bolje čujem. Stajaće tamo, proučavati نکته i udešavati frizuru. Pokušaću da ih razumem. A onda ćemo pobeći, kikoćući se, u sobu čim čujemo da ustaju sa sofa.

„Pitam se mogu li psi biti vrli.“ Prosula sam zrna na čistu krpju. Trebila sam ih i vraćala u sud na polici. Herpilida voli da joj kuhinja bude čista. „Na primer lovački pas. Imaš jednog koji je previše srdit i ujeda sve živo, i drugog koji je stidljiv i neće da goni divljač, i onda...“

„Potopi ih u vodu, hoćeš li? Stavi količinu za desetoro.“ Sklonila je uvojak kose s čela. „Imaš i trećeg koji predstavlja sve što bi pas trebalo da bude. Da, da, shvatam. Imaš zrno koje je previše izborano, ono koje je previše vlažno i ono u sredini, koje predstavlja sve što bi zrno trebalo da bude. Ono je najplemenitije, najlepše i savršeno zrno. Savršeno vrlo zrno!“

„Šta radite?“ Tata je stajao na kuhinjskim vratima. „Opet mi se podsmevate?“

„Da!“, uglas smo mu odgovorile.

Dograbio je Herpilidu otpozadi, za bokove. Nosom ju je pomilovao po potiljku. „Ko vam je rekao da smete da mi se podsmevate?“

Iskrala sam se napolje. Pokušavala sam da ih ne gledam. Robovi su već pobjegli. Znali smo da vole da rade ono u kuhinji.

„Vrlo sočivo, kažeš?“, reče tata.

Herpilida je žmurila. Već se topila, prislonjena uz njega. Tata nije žmurio. Smešio mi se. Znala sam da misli na sočivo.

Gosti su počeli da dolaze nakon zalaska sunca. Tiho ih je dočekivao i zbrinjavao konje. Niko i ja smo stajali na vratima s Herpilidom i tatom. Niko, sa osam leta, nije bio dovoljno star da sedi s odraslima, ali tata mu je dozvoljavao dokle god čuti. A obično bi se najeo kolača i zaspao na podu.

„Hoćeš li da se igramo pločicama?“, promrmljala je Herpilida.

„Hoću“, reče Niko.

„I da propustiš tatinu zabavu?“, podsetila ga je. „Glupi dečake! I sutra možemo da se igramo pločicama!“

Niko je zlovoljno uzdahnuo.

„Ionako mi nije do pločica“, rekla sam, da bih mu pomogla. „Čita mi se.“

Stigao je novi gost. Tatin kolega iz druge škole, koja se zove Akademija. I tata je kao mladić bio u toj školi. Uvek je ljubazan prema svojim suparnicima, iako bi, kad odu, odmahivao glavom i govorio Herpilidi da su im najbolji učitelji pomrli i da ta škola neće još dugo opstati.

„Biće mi dosadno!“, reče Niko. Očev suparnik Akakije se nacerio.

„Vrlo, vrlo dosadno“, reče tata.

„Ionako sam došao samo hrane radi“, reče Akakije.

„Nemojte!“ Niko je odjurio kad je shvatio da mu se smeju.

„Još je balav“, ljubazno će Akakije kad je Herpilida krenula za njim. „U njegovim godinama sam se zanimao isključivo za pecanje i pentranje po drveću.“

„Mene je zanimalo plivanje“, reče tata.

„Kako stoje stvari s tobom, lepotice?“, obratio mi se gost. „Zanimaš se za kućice, zar ne? Ili beše maćice?“

„Uistinu me zanimaju sve vrste životinja“, rekla sam.

Tatine usne su se zgrčile, što sam i htela. „Mnogo nam pomaže u domaćinstvu“, dodao je.

Akakije nije obraćao pažnju na očevu upadicu. „Trebalo bi da čuješ kako se hvali tobom“, rekao mi je. „Kaže da imaš oštrij um od većine njegovih učenika, da ti je nos stalno u knjizi i da je trebalo da se rodiš kao dečak.“

Pogledala sam tatu, koji je klimnuo glavom s osmehom. Blago je pocrveneo. To je značilo: *Da, to sam rekao*. I ja sam malo pocrvenela, ali od zadovoljstva.

„Baktrija, dakle?“, rekao je Akakije tati. Promenio je temu. Znala sam da su odatle stigle poslednje vesti o vojsci. Kralj je u Baktriji, na kraju poznatog sveta. Proglasio se za šahanšaha, kralja nad kraljevima. Osniva grad za gradom i sve naziva svojim imenom. Iskenderun, Iskandarija. Najnoviji je nazvao Kandahar. Ljudi govore tati o kraljevim podvizima, kao da je on lično za njih zaslužan. Tata je, nekad davno, kad sam bila beba, bio njegov učitelj. U stvari, tako nas podsećaju da smo Makedonci, a da oni nisu.

„Zaista“, reče tata. „Postaje pravi geograf.“

„Ali ne i tako dobar kartograf“, reče Akakije. „Izgleda da ne ume da nađe put do kuće.“

Herpilida se vratila. Vrtela je glavom s lažnom ozbiljnošću. „Večeras ćemo imati maraton s pločicama“, rekla mi je. „Ali tek nakon čitanja. Rekla sam mu da ćeš mu pomoći.“

Nisam trupkala nogom, režala, prevrtala očima ili pljuvala, ali se troje odraslih ipak nasmejalo. „Mala je živa vatra, zar ne?“, reče Akakije.

„Dosađuje se“, reče tata. „Pretpostavljam da je to uticaj ženskog dela njenog uma. Meni nikad nije bilo dosadno.“

„Ne, ne“, Akakije se kuckao prstom po čelu, „ovde joj gori plamen, ali vatri treba gorivo. Ja se takođe vazda dosađujem. Naročito s lenjim učenicima. Zbog toga se toliko radujem ovim simpozijumima. Posle danima hrane moj duhovni plamen.“

Tata se poklonio. Gost mu je uzvratio naklon. Herpilida se uzdržala da ne zafrkće od muke. Ove večeri predstavljale su najveću stavku u troškovima domaćinstva. „Mozak traži hranu koliko i stomak.“ Akakije mi se obratio. „Tvoj otac nam hrani i tela i dušu.“

„Pompezni nitkov!“, reče Herpilida u Nikovoj sobi. „Svaki put dođe s praznom i odlazi s punom torbom. Nakrca je hranom kao veverica.“

„To je pohvala tvom kuvanju.“ Prislonila sam uvo na zid.

„Dosadno mi je“, reče Niko. Odgurnuo je tablicu od sebe. „Gladan sam!“

„Mogao si da jedeš s muškarcima.“

„Umukni!“

„Umukni ti!“, rekla sam mu i otegnuto zavapila: „Glaaa-dan saaam!“

„Da znaš da jesam!“

„Nešto ti fali!“, rekla sam. „Zašto još nisi naučio da čitaš?“

„Čitanje je teško“, hitro će Herpilida. „Molim vas, prestanite da se svađate. Hoćemo li u kuhinju da vidimo čega ima za jelo?“

Pošli smo za njom u dvorište. Muški glasovi su se tu bolje čuli. Zaostala sam da oslušnem. Baš je tata govorio. Molećivo sam pogledala Herpilidu.

„Bićemo u kuhinji“, prošaptala je.

I ranije sam ostajala u dvorištu i slušala. Ponekad bih se prišunjala vratima najveće odaje i prisluškivala razgovor, skrivenu iza zavese. Prestrašena kao srna, pobegla bih u kuhinju i posle najmanjeg pomicanja zavese. Nikada neću znati da li se to desilo zbog toga što je Niko odustao od prisustvovanja simpozijumu, zbog tatine tvrdnje da je trebalo da budem dečak ili zbog Akakijeve obzirnosti; tek, saplela sam se o stočić ispred velike sobe i napravila dosta buke. Zavesa se raskrilila čim je stočić tresnuo o pod. Tata mi je pomogao da ustanem. Videla sam muškarce iza njega. Naginjali su se na sofama da bi videli ko je napravio buku.

„Molim te, tata“, prošaptala sam.

Sela sam u ugao, u kom je trebalo da bude Niko, pored tate. Podvila sam noge ispod sebe. Muškarci su me zbunjeno posmatrali.

„Slepa ljubav čini te ekscentričnim“, obratio se jedan od njih tati. „Čuvaj se toga.“

„Dečačić je lepši“, oglasio se drugi.

„Ali je devojka bistrija“, oglasio se i Akakije.

Ćutala sam. Laknulo mi je kad su nastavili raspravu.

„Nije valjda da veruješ u sve te savremene budalaštine koje si izdrobio“, reče starac tati. Prepoznala sam Krija, visokog gradskog zvaničnika, jednog od tatinih najredovnijih gostiju. „O vrlini hrastova, magaraca i bogovi znaju čega još sve ne. Dobro znaš da su to besmislice. Bogovi nam daruju vrlinu.“

„Oni nas vode primerom“, odvratio je tata.

„Nemoj da huliš“, blagonaklono će starac. Shvatila sam da je poznavao tatu i da je previše pametan da bi dozvolio da ga izazove. Tata ga je zbog toga voleo, uprkos Krijevim starinskim shvatanjima. „Daju bolji primer no što želiš da priznaš. Razumeli bi prisustvo male Atine u tom ćošku, mnogo bolje od večerašnjih gostiju.“

Mislio je na mene.

„Bogovi cene žene. Poznaju njihovu moć.“ Krij je klimnuo glavom, u znak slaganja sa samim sobom. „Najveće žene su, u svom svetu, ravne najvećim muškarcima. One su mislioci, ratnice, vidarke.“

„U njihovom svetu“, reče neko.